

UDK 811.163.42'367.633

Izvorni znanstveni članak

Primljen 09.06. 2016.

Prihvaćen za tisak 18.01. 2017.

Darko Matovac

Sveučilište u Zagrebu

Obilježja upotrebe i značenja prijedloga *mimo* u hrvatskom jeziku

U radu se opisuju i analiziraju upotrebe prijedloga *mimo* u hrvatskom jeziku – jedinog prijedloga prostornog značenja koji se etimološki veže uz glagol. Cilj je rada izložiti na značenje usmjeren opis upotrebe tog prijedloga, a što podrazumijeva opisivanje primarnog prostornog značenja te uočavanje načina na koji je to primarno prostorno značenje motiviralo ostale upotrebe – prostorne i neprostorne. Teorijski pristup rada je kognitivnolingvistički, a izložena analiza te zaključci temelje se na interpretaciji primjera prikupljenih pretraživanjem korpusa. Uz informacije o prijedložnoj upotrebi, rad donosi informacije i o drugim upotrebama prostorne jezične jedinice *mimo*.

Cljučne riječi: prostorne jezične jedinice; prijedlozi; *mimo*; hrvatski jezik; značenje.

1. Teorijske postavke i metodologija

U ovom radu upotrebe prijedloga *mimo* opisuju se u okvirima kognitivnolingvističkog teorijskog pristupa, a koji je, kao što to pokazuje mnoštvo radova nastalih u posljednjim četirima desetljećima, posebice pogodan za analizu jezičnih jedinica prostornog značenja (usp. npr. Tyler i Evans 2003; Belaj 2008; Šarić 2008; Šarić 2014; Matovac 2013; Belaj i Tanacković Faletar 2014). Kognitivnolingvistički opisi polaze od pretpostavke da su sve upotrebe prostornih jezičnih jedinica, i one kojima se prenose prostorna i one kojima se prenose neprostorna značenja, motivirane njihovim temeljnim prostornim značenjima. To znači da upotreba prostornih jezičnih jedinica nije nasumična, već da značenja pojedine prostorne jedinice čine koherentnu i sustavno motiviranu značenjsku mrežu. U toj značenjskoj mreži značenja, međutim, nisu jasno odijeljena, već su isprepletena i međusobno tijesno povezana,

a pojedini primjeri upotrebe jezične jedinice mogu biti višestruko značenjski motivirani. Kognitivnolingvistički pristupi ukazivanjem na motiviranost upotrebe jezičnih jedinica, posebice gramatikaliziranih, te postavljanjem čovjekova iskustva u središte te motiviranosti čine jezične opise pristupačnijima, posebice u kontekstima poučavanja jezika.

Cilj je ovog rada pokazati koja sve značenja ima prijedlog *mimo*, uočiti poveznice među tim značenjima i istaknuti principe na kojima se temelji značenjska mreža tog prijedloga, tj. cilj je pokazati na koji su način različite upotrebe prijedloga *mimo* motivirane njegovim primarnim prostornim značenjem. Pri analizi se u obzir uzima činjenica da se prijedlog *mimo* pojavljuje u prijedložno-padežnim konstrukcijama te da te konstrukcije mogu biti dijelom složenijih konstrukcija. Značenje konstrukcije kao cjeline ne može se, naravno, poistovjetiti s jednostavnim zbrojem značenja njezinih članova. Značenjska interpretacija konkretne konstrukcije u kojoj se pojavljuje *mimo* ovisi o značenju svih jezičnih jedinica koje se u njoj supojavljaju.

Sustavan opis upotrebe prijedloga *mimo* u hrvatskom jeziku u okviru kognitivnolingvističkih teorijskih postavki, opis, dakle, koji bi se bavio uspostavljanjem odnosa među različitim značenjima tog prijedloga te dovođenjem tih značenja u odnos s njegovim primarnim prostornim značenjem ne postoji. Pozornost mu posvećuju Belaj i Tanacković Faletar (2014: 350–351), no tek kao dijelu opisa značenja genitiva – koncentriraju se na pokazivanje značenjske kompatibilnosti prostornog značenja prijedloga *mimo* s genitivnim konceptom ISHODIŠTA, dok se na ostala značenja ne obaziru. Prijedlogu *mimo*, iako se pojavljuje u svim slavenskim jezicima, pozornost nije posvetila ni kognitivnolingvistički usmjerena slavistika.

U ovom radu koriste se primjeri prikupljeni pretragama korpusa hrvatskog jezika te primjeri prikupljeni pretraživanjem tražilice *Google*. Korišteni su javno dostupni korpusi hrvatskog jezika – *Croatian Web Corpus (hrWaC)*,¹ *Hrvatski nacionalni korpus (HNK 3.0)*² i *Hrvatska jezična riznica (HJR)*³ – no prednost je uvelike dana korpusu *hrWaC* (Ljubešić i Erjavec 2011; Ljubešić i Klubička 2014) jer je on obimom najveći, obasiže oko 2 milijarde pojavnica, i jer su u njemu, a što je njegova prednost u odnosu na druga dva korpusa, zastupljeni najraznolikiji tekstovi (sve što je objavljeno na .hr internetu), tj. taj je korpus najbliži općem hrvatskom jeziku. U radu se, međutim, izbjegava donositi apsolutne zaključke jer su u korpusu

¹ http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=hrwac.

² http://filip.ffzg.hr/bonito2/run.cgi/first_form.

³ <http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html>.

hrWaC vrste riječi i morfološki oblici automatski označeni, a što je rezultiralo tim da je određen dio jezičnih jedinica pogrešno označen. Posljedično rezultati pretraživanja nisu apsolutno točni. Također, podatci o učestalosti značenja nisu mogli biti dobiveni pretraživanjem korpusa jer korpusi nisu značenjski obilježeni – svi podatci o učestalosti značenja temelje se na ručnom usustavljanju nasumično odabranih primjera (o izazovima s kojima se susreću kognitivnolingvistička istraživanja temeljena na pretraživanjima korpusa govore Šarić i Nedelcheva (2015)).

2. Dosadašnje spoznaje o prijedlogu mimo i pitanje njegova padežnog slaganja

Prijedlog *mimo* dio je popisa naslijeđenih sveslavenskih jezičnih jedinica u hrvatskom jeziku, a u istom obliku pojavljuje se danas u svim granama slavenskih jezika (Derksen 2008: 317–318). U svim slavenskim jezicima zadržao je temeljno prostorno značenje 'kretanja pokraj', a u zapadnim i južnim razvio je i dodatna značenja, najčešće značenja blizine i suprotnosti. Šarić i Wittschen (2008: 225) kao sinonime prijedloga *mimo* u hrvatskom izdvajaju prijedloge *pokraj*, *kraj*, *pored*, *uz*, *izvan*, *protivno*, *u suprotnosti*, *nasuprot* i *unatoč*.

Prijedlog *mimo* povezuje se s praslavenskim glagolom **mijati* 'prolaziti' (zadržao se samo u zapadnoslavenskim jezicima), a koji ima isti korijen *–*mei* 'putovati, ići' – kao i latinski glagol *meare* 'ići' (Derksen 2008: 318). Od **mijati* još u praslavenskom izvedeni su glagoli **minōti* i **minovati*, a od tih triju glagola u suvremenom hrvatskom zadržao se samo glagol *minuti* 'proći, prestati, isteći, umrijeti'. Upotreba tog glagola danas nije učestala (moglo bi se reći čak i da je stilski obilježena),⁴ a češće se upotrebljavaju tek pridjevi izvedenih od njega – često u izrazima s imenicama koje označavaju vremenska razdoblja, npr. *minula godina*, *minulo stoljeće*, *minulo desetljeće*, *minulo vrijeme* i *minulo razdoblje* su, uz *minuli rad*, prema korpusu *hrWaC*, pet najčešćih kolokacija u kojima se nalazi pridjev *minuo*. Također, sasvim je uobičajen prefigurirani glagol *preminuti* 'umrijeti'. Anić (1998) navodi i prefigurirane glagole *izminuti* i *uminuti*, a oboma im značenje poistovjećuje sa značenjem glagola *minuti*. Pretragom korpusa *hrWaC* pokazalo se, međutim, da se *izminuti* ne koristi u suvremenom hrvatskom (pronađene su tek potvrde u književnim

⁴ Dok je upotreba u perfektu uobičajena, npr. *Prisjetite se misli koje su vam prolazile glavom dok ste proživljavali stid i nakon što je minuo*, u futuru nešto rjeđa, npr. *Rat na toj fronti čini se teško će minuti*, gotovo su nepostojeće upotrebe tog glagola u prezentu, npr. *Možda i prije mineš, jer taman oblak stiže uvijek oluja, vječna oluja svakom je od nas sve bliže...* ili *I, kao fantom, minem Splitom kad se budi*.

djelima iz 19. stoljeća), dok se glagol *uminuti* još koristi, ali isključivo u religijskim tekstovima i u Bibliji, i to samo u značenju 'izgubiti silinu, žestinu, smanjiti intenzitet, popustiti'.

Budući da se prijedlog *mimo* etimološki povezuje s glagolom (Skok 1988; Derksen 2008; „Hrvatski jezični portal“), možemo ga smatrati glagolskim prijedlogom. Riječ je o gramatikalizacijskom lancu koji kreće od glagola te preko prostornog priloga vodi do prijedloga i prefiksa. Takav gramatikalizacijski lanac nije tipičan za hrvatski jezik (ni indoeuropske jezike općenito) – u hrvatskom prijedlozi većinom nastaju gramatikalizacijom imenica. U hrvatskom je tek nekoliko prijedloga nastalo gramatikalizacijom glagola, no prijedlog se *mimo* od svih ostalih glagolskih prijedloga u hrvatskom jeziku, npr. *zahvaljujući*, *izuzev* ili *vezano za*, razlikuje po tom što pripada starijem jezičnom sloju te po tom što mu je temeljno značenje prostorne naravi. Prijedlog *mimo*, dakle, jedini je glagolski prijedlog prostornog značenja – svi ostali glagolski prijedlozi u hrvatskom jeziku neprostornog su temeljnog značenja te su nastali gramatikaliziranjem participskih oblika, većinom glagolskih priloga,⁵ u novijim razdobljima jezičnog razvoja.⁶

Izvan rječnika i ponekih gramatika (Silić i Pranjковиć 2005: 213, 227–228; Raguž 1997: 126, 141–142) prijedlogu *mimo* hrvatsko jezikoslovlje nije posvetilo mnogo pozornosti, a što je u skladu s njegovom nevelikom učestalošću u suvremenom hrvatskom jeziku. U tablici (1) donose se podatci o učestalosti prijedloga u suvremenom hrvatskom prikupljeni iz korpusa *hrWaC*.⁷

⁵ Gramatikalizacijom glagolskog pridjeva trpnog nastali su *vezano uz* i *vezano za*, ali i *nastavno na*, npr. *Pismo je upućeno nastavno na inspekciju proizvodnog mjesta otapala lijeka Torisel*.

⁶ Glagolskog je podrijetla i prijedlog *glede*. Kod njega, doduše, nije riječ o gramatikalizaciji participu, već o posuđenici iz slovenskoga. Reindl (2008: 94) pretpostavlja da se je kod slovenskog *glede na* riječ o kalku po uzoru na njemački *mit Rücksicht auf*'s obzirom na', a potrebno je i primijetiti da hrvatski jezični savjetnici, npr. Barić i ostali (1999: 181), upućuju na to da je 's obzorom na' uz 'što se tiče' i 'u vezi s' značenje u kojem bi se prijedlog *glede* trebao upotrebljavati, dok bi se uzročna i namjerna upotreba trebale izbjegavati.

⁷ Sastavni dijelovi višesložnih prijedloga smatraju se u tom korpusu zasebnim prijedlozima, npr. *bez obzira na* ne obilježava se kao jedan višesložan prijedlog, već kao prijedlozi *bez* i *na* te imenica *obzir*. Kada bi korpus prepoznavao višesložne prijedloge, podatak o učestalosti prijedloga *mimo* svakako bi bio drugačiji. Informacije o učestalosti prijedloga prikupljene su 22. veljače 2016. godine.

Tablica 1: Prijedlozi s učestalošću većom od 100 na 10 milijuna primjera (prema korpusu *hrWaC*)

<i>u</i>	2886353	<i>tijekom</i>	47816	<i>pored</i>	11181	<i>nasuprot</i>	1716
<i>na</i>	1571531	<i>preko</i>	42463	<i>iznad</i>	11045	<i>niz</i>	1158
<i>za</i>	1134848	<i>među</i>	42096	<i>poslije</i>	10334	<i>spram</i>	1101
<i>s</i>	820646	<i>pri</i>	38679	<i>početkom</i>	9826	<i>duž</i>	1061
<i>od</i>	706592	<i>osim</i>	36821	<i>krajem</i>	7880	<i>mimo</i>	1020
<i>o</i>	434994	<i>pred</i>	36008	<i>diljem</i>	7405	<i>koncem</i>	713
<i>iz</i>	370304	<i>poput</i>	33950	<i>pomoću</i>	5868	<i>povrh</i>	556
<i>do</i>	270934	<i>oko</i>	33585	<i>povodom</i>	5628	<i>naspram</i>	555
<i>po</i>	197042	<i>iza</i>	19560	<i>uочи</i>	4730	<i>prigodom</i>	514
<i>uz</i>	134877	<i>nad</i>	19207	<i>usprkos</i>	3666	<i>uzduž</i>	448
<i>nakon</i>	134826	<i>radi</i>	17845	<i>pokraj</i>	3300	<i>mjesto</i>	414
<i>prema</i>	117987	<i>put</i>	17728	<i>glede</i>	3139	<i>nadomak</i>	355
<i>zbog</i>	116458	<i>k</i>	16531	<i>uslijed</i>	2937	<i>nasred</i>	347
<i>bez</i>	100583	<i>umjesto</i>	15463	<i>tokom</i>	2859	<i>sred</i>	326
<i>kod</i>	88031	<i>unutar</i>	15378	<i>van</i>	2567	<i>vrh</i>	280
<i>prije</i>	71615	<i>ispred</i>	14588	<i>šikom</i>	2487	<i>ponad</i>	227
<i>pod</i>	62801	<i>prilikom</i>	14356	<i>usred</i>	2471	<i>onkraj</i>	175
<i>kroz</i>	58486	<i>ispod</i>	14144	<i>kraj</i>	2394	<i>temeljem</i>	127
<i>protiv</i>	52295	<i>unatoč</i>	11875	<i>sredinom</i>	1925	<i>naprama</i>	110
<i>između</i>	49094	<i>izvan</i>	11190	<i>blizu</i>	1865		

Raguž (1997: 141) te Silić i Pranjković (2005: 227) navode da se prijedlog *mimo* u suvremenom hrvatskom upotrebljava uz genitiv i uz akuzativ, uz napomenu da su genitivne upotrebe običnije. Za upotrebe uz akuzativ navode se primjeri kao što su *Upravo su prošli mimo naš voćnjak* ili *Prolazi mimo nju kao mimo tursko groblje*. Barić i ostali (1997: 279) dodaju da između akuzativne i genitivne upotrebe nema značenjske razlike. Anić (1998) također opisuje *mimo* i kao genitivni i kao akuzativni prijedlog te ne ističe postojanje značenjske razlike između tih dviju upotreba. Alexander (2006: 315–316), međutim, *mimo* opisuje isključivo kao genitivni prijedlog. Kao isključivo genitivni prijedlog opisuje ga i Šonje (2000: 594).

Pretrage korpusa upućuju na to da se u suvremenom hrvatskom jeziku prijedlog *mimo* upotrebljava isključivo uz genitiv. U korpusu *HNK 3.0* svi malobrojni primjeri koji su obilježeni kao upotreba prijedloga *mimo* uz akuzativ imenice posljedica su pogrešnog obilježavanja množinskih genitivnih oblika imenica srednjeg roda kao akuzativnih ili su pak posljedica pogrešnog obilježavanja genitiva jednine imenica ženskog roda kao akuzativa množine. U korpusu *hrWaC* (u obzir su uzi-

mane samo konstrukcije *prijedlog + imenica*) nekoliko upotreba prijedloga *mimo* uz akuzativ jednine pronađenih pretragom također je posljedica pogrešnog obilježavanja ili pak ti primjeri pripadaju književnim tekstovima nastalima prije i više od sto godina. Pronađeno je tek nekoliko primjera stvarne upotrebe akuzativa jednine uz *mimo*, a što nasuprot oko tri tisuće primjera označenih kao genitivna upotreba jasno upućuje na to da akuzativna upotreba prijedloga *mimo* više nije uobičajena u suvremenom hrvatskom jeziku.

Genitivno slaganje prijedloga *mimo* znači da je taj prijedlog izgubio tipično obilježje prijedloga nastalih gramatikalizacijom glagolskih oblika, a to je nasljeđivanje padežnog slaganja od glagola od kojih su nastali (da se glagol od kojeg je izveden prijedlog *mimo*, a to je glagol **mijati*, slagao s akuzativom, potvrđuje u suvremenom jeziku glagol *minuti*, npr. u *Daj da nas minu nevolje*). Zanimljivo je da je u hrvatskom crkvenoslavenskom upotreba prijedloga *mimo* bila moguća samo uz akuzativ (Vince 2010: 812). Iveković i Broz (1901: 1683) *mimo* još uvijek smatraju primarno akuzativnim prijedlogom, a taj podatak upućuje na zaključak da se promjena slaganja od akuzativnog u genitivno odvila u posljednjih stotinjak godina.

U hrvatskom je vidljivo da porast gramatikaliziranosti izvedenog prijedloga podrazumijeva i promjenu njegova slaganja. Riječ je o jednosmjernom procesu, i to u smjeru slaganja s genitivom. Taj se proces osim kod prijedloga *mimo* vidi i kod nekih drugih prijedloga. Primjerice, glagolski prijedlog *izuzevši* slaže se s akuzativom dok se njegov gramatikaliziraniji oblik *izuzev* slaže gotovo isključivo s genitivom.⁸ Prijedlog *nadohvat* nastao je gramatikaliziranjem postponiranog prijedložno-padežnog izraza, vjerojatno po uzoru na gramatikalizacijske procese prisutne u njemačkom jeziku (Reindl 2001, 2008), te se u postponiranom položaju slaže isključivo s dativom (*ruci nadohvat*). Porast gramatikaliziranosti tog prijedloga očituje se i u promjeni njegova položaja, tj. u preponiranju dativnom izrazu (*nadohvat ruci*). Međutim, porastom gramatikaliziranosti dolazi i do promjene slaganja pa se u suvremenom hrvatskom prijedlog *nadohvat* osim uz dativ koristi, i to većinom, i uz genitiv (*nadohvat ruke*).

---

⁸ Može se pronaći tek nekoliko primjera upotrebe uz akuzativ, a upitno je bi li prosječni govornici hrvatskog takvu upotrebu opisali kao prihvatljivu, npr. *Premda sam ja srčani pobornik „Kupujmo hrvatsko“ i „Budimo kroativni“ kampanje naše ponosite HGK, ipak ne postoji kontinent ni država, izuzev Indiju i Kinu, sa dostatnom radnom snagom za izradu odličja tolikog obujma, mase i veličine.*

3. Prilog *mimo* i prefiks *mimo-*

U staroslavenskom se prostorna jezična jedinica *mimo* pojavljivala ne samo kao prijedlog već i kao prilog i kao glagolski prefiks (Vince 2010: 791–792). Tako je i u suvremenom hrvatskom, s tim da su prijedložne upotrebe, posebice uz imenice kao što su *zakon*, *volja*, *natječaj*, *znanje*, *propis* i sl., npr. u primjeru (1a), daleko najčešće (usp. tablicu (4)). Priložne upotrebe, npr. u primjerima (1b) i (1c), iako postoje, sasvim su rijetke (što potvrđuju pretrage korpusa). Iznimka je jedino učestali regionalizam *ni vrit ni mimo* 'promašeno, ni tamo ni amo, površno, trajavo'.

- (1) a. *No i među njima ima vampira koji biraju svoje žrtve mimo zakona i dogovora.*
- b. *Sjedim u tramvaju broj četrnaest i vidim svog bivšeg. Šokiram se i prođem mimo praveći se ko da ga nisam vidjela.*
- c. *Sada teškim životom probuđena i do daske ogoljena sitnozubata stoka trlja krmeljive očice i nije im baš (još uvijek) jasno gdje su to stvari krenule mimo i šta se to zapravo desilo...*

U suvremenom se hrvatskom jeziku kao glagolski prefiks *mimo-* pojavljuje samo kod triju glagola – svršenog *mimoići*, nesvršenog *mimoilaziti* i nesvršenog *mimohoditi*. Prema podacima dobivenim pretraživanjem korpusa *hrWaC*, najčešći je glagol *mimoići* (2817 pojavnica), zatim slijedi glagol *mimoilaziti* (1170 pojavnica), dok je glagol *mimohoditi* sasvim rijedak (30 pojavnica). Kod tog glagola došlo je do gubljenja izvornog značenja 'hodati pokraj nečeg ili nekog' te je današnje značenje tog glagola 'biti u svečanoj povorci, defilirati'. Motivacija je, međutim, očita ako na umu imamo da svečane povorke često prolaze pokraj nečeg ili nekog te da se ljudi u tim povorkama hodaju u pravilu jedan pokraj drugog. Uz glagole *mimoići*, *mimoilaziti* i *mimohoditi* Budja (2002: 55), primjerice, navodi još i glagole *mimogresti* i *mimoletjeti*, no za njih se u korpusima ne mogu pronaći potvrde. Ti se glagoli ne navode ni u rječnicima, npr. Anić (1998) ili Šonje (2000). U prošlosti je, međutim, glagolski prefiks *mimo-* bio znatno produktivniji pa se primjerice u rječniku Joakima Stullija (1806: 425) navode i glagoli *mimobroditi*, *mimoplavati*, *mimogovoriti*, *mimohajati*, *mimojahati*, *mimojezditi*, *mimoletjeti*, *mimopisati*, *mimoploviti*, *mimoproći*, *mimoprophoditi*, *mimoprolaziti*, *mimoproletjeti*, *mimoproteći*, *mimopustiti* itd.⁹

⁹ Može se primijetiti da glagolski prefiks *mimo-* nije imao ulogu perfektivizatora te da je mogao biti dodan i već prefigiranom glagolu.

U prefigiranim glagolima glagolski prefiks *mimo-* ima isto prostorno značenje kao i u priložnim i prostornim prijedložnim upotrebama – označava kretanje jednog objekta (trajektora) u odnosu prema drugom objektu (orijentiru) koje je takve naravi da se trajektor kreće (prolazi) u blizini orijentira, no orijentir nije ni cilj ni smjer trajektorova kretanja (stoga je trajektor bočno okrenut orijentiru). O prostornom značenju jezične jedinice *mimo* detaljnije se govori u nastavku.

Glagoli *mimoići* i *mimoilaziti* prijelazni su glagoli. Akuzativno slaganje preuzeli su od glagolskog prefiksa *mimo-* (glagolski prefiks je taj koji određuje slaganje prefigiranog glagola kojem je u osnovi glagol samokretanja), tj. naslijedili su ga od glagola koji je poslužio kao gramatikalizacijska osnova prefiksu *mimo-* (glagol *mijati), a to potvrđuje i glagol *minuti* i njegovo slaganje s akuzativom, npr. *Brzo minuo smijeh Lovru*. Upotrebe glagola *mimoići* i *mimoilaziti* s akuzativom imenica, iako ne pretjerano učestale, sasvim su obične, npr. (2a). Češće su pak upotrebe uz akuzativ povratne zamjenice, npr. (2b). Učestalost upotrebe u povratnim konstrukcijama potvrđuju pretrage korpusa *hrWaC* – u 500 nasumično odabranih primjera upotrebe glagola *mimoići* povratna konstrukcija pojavljuje se 254 puta, tj. u 50,8% primjera, a u 500 nasumično odabranih primjera upotrebe glagola *mimoilaziti* povratna konstrukcija pojavljuje se 353 puta, tj. u 70,6% primjera.

- (2) a. *Kriza neće mimoići Hrvatsku, to je jasno.*
b. *Zrakoplovi su se, javlja BBC, mimoišli na udaljenosti od samo nekoliko stotina metara.*

Zanimljivo je primijetiti kako glagole *mimoići* i *mimoilaziti* nikada ne slijedi prijedložni izraz *mimo* + *genitiv*, a što je neobična pojava jer je u hrvatskom sasvim uobičajeno da prefigirani glagol slijedi prijedložno-padežni izraz u kojem se nalazi prijedlog koji ima isto prostorno značenje i, najčešće, isti oblik kao i glagolski prefiks, npr. *ući u*, *izletjeti iz*, *proći kroz*, *dotrčati do* i sl. To znači da je prostorno značenje glagolskog prefiksa *mimo-* dovoljno istaknuto i jako te da nema potrebe za tim da se dodatno naglašava prijedložnim izrazom. Prefiks *mimo-* nije se razvio u smjeru označivača glagolskog vida, tj. njegovo prostorno značenje nije izbljedjelo kao što je to slučaj kod ostalih prefiksa (usp. glagole koji se pojavljuju u rječniku Joakima Stullija (1806: 425)). Ako glagole *mimoići* i *mimoilaziti* slijedi prijedložno-padežni izraz, tada su to najčešće *s* + *instrumental* (riječ je o konstrukciji *mimoići/mimoilaziti* + *akuzativ* + *s* + *instrumental*, no akuzativ je ispred glagola pa glagol izravno slijedi prijedložno-padežni izraz *s* + *instrumental* koji izriče komitativnost) ili *na/u* + *lokativ* (riječ je o konstrukciji *mimoići/mimoilaziti* + *akuzativ* + *u/na* + *lokativ*, no akuzativ je ispred glagola pa glagol izravno slijedi prijedložno-padežni izraz *u/na* + *lokativ* koji najčešće izriče mjesto ili način).

Prefiks *mimo-* u glagolima *mimoići* i *mimoilaziti* zamjenjiv je donekle prefiksom *ob-* (*obići, obilaziti*)¹⁰ i prefiksom *pro-* (*proći, prolaziti*), npr. *Olujno nevrijeme nije mimoišlo Pazinštinu* ili *Olujno nevrijeme nije obišlo Pazinštinu* ili *Olujno nevrijeme nije prošlo Pazinštinu*. U literaturi se navodi da su zamjene prefiksom *pro-* običnije (Budja 2002: 55), no zamjena prefiksom *ob-* vjernije čuva izvorno značenje prostorne beskontaktnosti prisutno u prefiksu *mimo-* jer je temeljno prostorno značenje prefiksa *o(b)-* značenje kružnog kretanja – tijekom takvog kretanja trajektor prototipno nije u kontaktu s orijentirom oko kojeg se kreće (Šarić i Nedelcheva 2015). Temeljno je pak značenje prefiksa *pro-* etapna translokativnost (Belaj 2008: 204), tj. translokalnost,¹¹ i ona prototipno podrazumijeva kontakt trajektora i orijentira – najčešće se ostvaruje kao kretanje trajektora duž unutrašnjosti orijentira, a to se izražava konstrukcijom *kroz + akuzativ* nakon glagola prefigiranog prefiksom *pro-*. Da se etapna translokalnost najčešće ostvaruje kao kretanje trajektora duž unutrašnjosti orijentira, potvrđuju pretrage korpusa – tablica (2) pokazuje učestalost prijedloga nakon glagola *proći* i *prolaziti* u korpusu *hrWaC*.

Tablica 2: Učestalost prijedloga nakon glagola *proći* i *prolaziti* u korpusu *hrWaC*

<i>proći</i> + prijedlog	učestalost	<i>prolaziti</i> + prijedlog	učestalost
<i>proći kroz</i>	5,280	<i>prolaziti kroz</i>	1,839
<i>proći bez</i>	3,867	<i>prolaziti u</i>	148
<i>proći u</i>	3,290	<i>prolaziti pored</i>	93
<i>proći na</i>	1,272	<i>prolaziti s</i>	84
<i>proći pokraj</i>	645	<i>prolaziti pokraj</i>	84
<i>proći s</i>	595	<i>prolaziti na</i>	73
<i>proći pored</i>	546	<i>prolaziti ispod</i>	72
<i>proći od</i>	383	<i>prolaziti preko</i>	64
<i>proći do</i>	376	<i>prolaziti bez</i>	64
<i>proći za</i>	356	<i>prolaziti od</i>	40

Međutim, translokalnost izražena prefiksom *pro-* može podrazumijevati i da se trajektor od početne do krajnje točke kreće izvan unutrašnjosti orijentira, a konkretan način kretanja specificira se različitim prijedložno-padežnim izrazima, npr. izrazom *uz + akuzativ* ako između trajektora i orijentira postoji kontakt, prijedložno-padežnim izrazom *pokraj + genitiv* ili *pored + genitiv* ako između njih nema kontakta, prijedložno-padežnim izrazom *iznad + genitiv* ako između trajektora i orijen-

¹⁰ Također i složenim prefiksom *zaob-* (*zaobići, zaobilaziti*).

¹¹ Belaj (2008) koristi translokativnost, no termin translokalnost je primjereniji jer lokativnost upućuje na padež lokativ.

tira nema kontakta te je za kretanje bitan odnos duž vertikalne koordinacijske osi i sl. U slučajevima kad se *pro*-glagoli kretanja upotrebljavaju uz besprijedložni akuzativ, interpretacija načina kretanja trajektora ovisi isključivo o znanju o svijetu. U primjerima (3) akuzativ koji slijedi glagol *proći* moguće je zamijeniti konstrukcijom *uz* + *akuzativ*, konstrukcijom *kroz* + *akuzativ* te konstrukcijom *mimo* + *genitiv*, a sve tri parafraze potpuno su prihvatljive. Glagolski prefiks *pro-* označava, dakle, generičku, opću ili nespacificiranu translokalnost. Stoga i može zamjenjivati prefiks *mimo-* koji označava tek jedan tip translokalnosti, onaj u kojem između trajektora i orijentira nema kontakta.

- (3) a. *Kad ste, nadam se, **prošli** Plitvice imate dobar dio puta koji ćete voziti kroz Liku...*
- b. *Uputili smo se prema starom gradu, tek što smo **prošli** zidine, nakon nekih 100 metara pronašli smo sasvim slučajno modelarsku trgovinu Eisenbahn Dörfler.*
- c. *Nesat je **prošao** Filipine i ušao u Južnokinesko more, no neki dijelovi otoka Luzon su i dalje zahvaćeni njegovim djelovanjem...*

Kao imenički prefiks *mimo-* se pojavljuje u odglagolnim imenicama *mimohod*, *mimovod* (u značenju eng. 'bypass') i *mimoilaznica*. Imenicama *mimohod* i *mimovod* tvorbeno je identičan prilog *mimogred* 'usput, uzgred' (i u oblicima *mimogrede* i *mimogre(d)ce*), a koji je u vezi s glagolom *gresti* 'ići'. Iako su navedene u rječnicima, npr. Anić (1998), te su jezične jedinice u suvremenom hrvatskom arhaizmi – *mimogred* se još ponekad iznimno i pojavi u suvremenim tekstovima, dok je *mimogre(d)ce* potpuno zastarjelo. Iako to hrvatski rječnici ne bilježe, *mimo-* se vrlo rijetko pojavljuje kao prefiks i u tvorbi pridjeva, npr. *mimoglavni* (*putovi*), *mimonaravan* (*red*) ili *mimokretna* (*vrata*).

4. Opis značenja prijedloga *mimo*

Informacije o značenjima prijedloga *mimo* mogu se pronaći u rječnicima te u dvjema gramatikama hrvatskog jezika (Silić i Pranjković 2005: 213, 227–228; Raguž 1997: 126, 141–142). Silić i Pranjković (2005) navode da je prijedlog *mimo* uz genitiv specijaliziran za izricanje prolaženja pokraj koga ili čega, a od njegovih neprostornih značenja navode značenje isključivanja (donose primjer *Tog je dana bila mimo običaja razgovorljiva*) te svojevrсно značenje usporednosti, koje ne oprimjeruju, no napominju da se u tom značenju danas regionalno i zastarjelo upotrebljava prijedlog *osim* (donose primjer *Ne može ona osim svih svojih vršnjaka*). Kad govore o upotrebi prijedloga *mimo* s akuzativom, navode da se rijetko upotre-

bljava u usporednom značenju ili značenju izuzimanja (navode primjere *Ne možeš mimo druge ljude* i *Nije dobro raditi mimo sav ostali svijet*). Ne objašnjavaju postojbi i razlika između isključivanja uz genitiv i izuzimanja uz akuzativ. Raguž (1997) govoreći o upotrebi uz genitiv navodi samo prostorno značenje prijedloga *mimo*, a opisuje ga kao kretanje pokraj nečeg u suprotnom smjeru, voljno i kao promašaj (iz opisa bi se moglo pretpostaviti da se prijedlog *mimo* upotrebljava samo uz neživo (pokretno), no da tom nije tako može se iščitati iz primjera koji slijedi – *proći mimo njih*). Govoreći o upotrebi uz akuzativ i opisujući prostorno značenje, Raguž (1997) dodaje da objekt pokraj kojeg se nešto kreće može biti pokretan ili može mirovati. Uočava i načinsko značenje (navodi primjere *Radio je mimo ostali svijet* i *Ne možemo mimo redovnu proceduru*) te dodaje i da akuzativni prijedložni izraz s *mimo* može imati, rijetko, značenje atributa (!?) (navodi primjer *On je mimo ostali svijet*). Rječnici (Šonje 2000; Anić 1998) također uočavaju prostorno značenje, a Šonje (2000) dodaje da *mimo* označava prolazak pokraj nečeg i ostavljanje tog iza sebe. Od ostalih značenja oba rječnika ističu samo protivnost.

Može se zaključiti da se u hrvatskim gramatikama i rječnicima temeljno prostorno značenje prijedloga *mimo* uočava, no može se primijetiti i da dodatne informacije o tom značenju nisu sustavne ili su pak netočne. Što se tiče neprostornih značenja, rječnici i gramatike ne slažu se oko njihova broja te oko njihovih interpretacija. Također, ne donose se informacije o tom u kakvom su odnosu neprostorna značenja prema prostornom značenju, ali ni o tom u kakvom su međusobnom odnosu. Takvi propusti tipični su za opise prijedloga u rječnicima i gramatikama (Pranjковиć 1999: 165; Šarić 1998: 77, 2008: 35) te se uvodna poglavlja kognitivnolingvističkih opisa prijedloga često temelje na kritici tih opisa.

Kognitivnolingvistički opisi, kao što je već rečeno, kreću od pretpostavke da je dobar i sustavan opis prostornog značenja ili prostornih značenja preduvjet za sustavan i podroban opis i razumijevanje neprostornih značenja.

4.1. Prostorna značenja prijedloga *mimo*

4.1.1. Dinamični konteksti – prvotno značenje

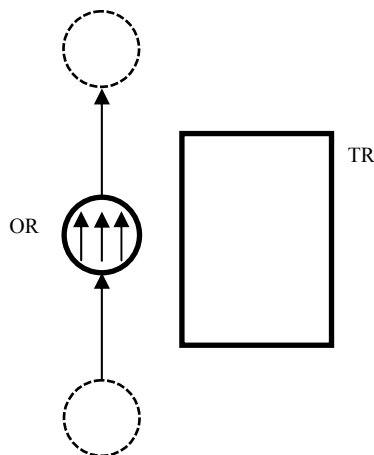
Prijedlog *mimo* temeljnog je prostornog značenja – njim se izražava kretanje prilikom kojeg trajektor prolazi prostorom izvan i u blizini orijentira, okrenut mu je jednom od svojih bočnih strana te s njim u nijednom trenutku ne ostvaruje kontakt. Prostor u blizini orijentira put je koji trajektor prolazi krećući se. Dakle, riječ je o kombinaciji perlativnog, tj. dinamičnog translokalnog značenja (kretanje) te ekstralokalnog (izvanmjesnost) i adlokalnog (primjesnost) značenja. Dinamična trans-

lokalnost u vezi je s kretanjem trajektora, ekstralokanost s činjenicom da se trajektor kreće izvan područja koje orijentir zauzima, a ne unutar tog prostora, a adlokalnost s činjenicom da je trajektor dovoljno blizu orijentiru da bi se njegovo kretanje moglo opisati u odnosu na njega (među njima nema kontakta). Primjeri (4) pokazuju takve upotrebe. Budući da je kretanje horizontalnom površinom prototipan način kretanja, prijedlog *mimo* najčešće označava takvo kretanje. Međutim, drugi tipovi kretanja nisu isključeni, npr. u primjeru (4e) riječ može biti ili o vertikalnom ili transverzalnom kretanju. Ako je riječ o živim trajektorima, kretanje označeno prijedlogom *mimo*, a koje podrazumijeva neostvarivanje kontakta s orijentir, može biti posljedica slučajnosti, ali i namjere (točna interpretacija iskaza proizlazi iz značenja drugih jezičnih jedinica ili iz znanja o svijetu). U prototipnim se situacijama, o čemu će biti riječi u nastavku, trajektor kreće pokraj statičnog orijentira.

- (4) a. *...jer onda on pali onu mašinu zvanu rendgen, koja te toliko ozrači, da sljedećih 6 mjeseci ne smiješ ići kraj vojnog poligona na Slunju jer HV-u na radaru pišti da **mimo** njih prolazi radioaktivni NLO.*
- b. *Onda smo se solidnom makadamskom cestom, **mimo** travnatih padina Ravni, dignuli na 1200 metara...*
- c. *Bio je to kraj razgovora jer je **mimo** nas projurio nekakvi kamionet i uskovitlao silnu prašinu...*
- d. *...tri puta su obilazili gradom. Svaki prolazak **mimo** kneza bio je ceremonijalan...*
- e. *Prvi put **mimo** Zemlje sonda je proletjela 04. 03. 2005. godine na udaljenosti od 1.955 km i brzinom od 38.000 km/h.*

Na slici (1) iz ptičje perspektive prikazan je odnos trajektora i orijentira označen prijedlogom *mimo* u primjeru (4a). Budući da je u rečenici upotrijebljen nesvršeni glagol *prolaziti*, trajektor je tanje iscrtan u početnoj i završnoj fazi svojeg kretanja, dok je istaknut njegov trenutačni položaj u blizini orijentira. Strelice unutar trajektora ukazuju na njegovu usmjerenost – ističu da je trajektor tijekom kretanja bočno okrenut orijentiru, tj. da orijentir nije ni smjer ni cilj trajektorova kretanja.

Slika 1: Temeljno prostorno značenje prijedloga *mimo*

Prijedlog *mimo* u dinamičnom translokalno-ekstralokalno-adesivnom prostornom značenju pojavljuje se samo uz translativne glagole kretanja i to uz one koji izražavaju samokretanje. Ako je riječ o glagolima koji izriču uzrokovano kretanje, tada se oni upotrebljavaju povratno da bi označili samokretanje, npr. *provući se mimo granice*. Tek se rijetko prijedlog *mimo* upotrebljava u prijelaznoj konstrukciji s glagolima uzrokovano kretanja, no u takvim primjerima nije riječ o prostornom značenju, npr. *dići kredit mimo procedure*. Glagoli samokretanja podrazumijevaju pokretanje cijelog trajektora tako da početna i završna točka njegova kretanja nisu iste. Glagoli koji podrazumijevaju drugačije tipove kretanje, npr. rotacijsko kretanje u kojem su početna i završna točka iste, ne pojavljuju se uz prijedlog *mimo*, npr. **sjesti mimo njega*, **okrenuti se mimo njega* i sl. Kad je riječ o glagolima samokretanja, učestale su jedino upotrebe s glagolima *proći* i *prolaziti*. Od ostalih glagola kretanja češće su upotrebe jedino još s glagolom *ići*, no one rijetko imaju konkretno prostorno značenje.¹² U tablici (3) donosi se popis 20 najčešćih punoznačnih glagola uz prijedlog *mimo*¹³ – pet glagola označava samokretanje (*prolaziti proći, ići, doći i otići*), a dva označavaju uzrokovano kretanje, no upotrebljavaju se samo u povratnim konstrukcijama (*odvijati* i *donositi*).

¹² Od 50 nasumično izabranih primjera iz korpusa *hrWaC* tek je njih 7 imalo konkretno prostorno značenje. U svim ostalim primjerima prostorno značenje bilo je više ili manje potisnuto.

¹³ Korpus je pretražen tako da su se tražile učestalosti kolokacija u kojima se pojavljuje prijedlog *mimo* i to tako da se u obzir uzimalo do 2 položaja ispred prijedloga (kao bi se u pretraživanje uključili i primjeri poput *proći mimo* i primjeri poput *prošao je mimo*).

Tablica 3: Učestalost glagola u konstrukciji *glagol + mimo* u korpusu *hrWaC*

glagol	učestalost	glagol	učestalost
<i>raditi</i>	367	<i>učiniti</i>	59
<i>prolaziti</i>	352	<i>donositi</i>	56
<i>proći</i>	269	<i>postojati</i>	54
<i>ići</i>	180	<i>graditi</i>	50
<i>odvijati</i>	113	<i>doći</i>	48
<i>uraditi</i>	100	<i>živjeti</i>	47
<i>događati</i>	87	<i>dogoditi</i>	41
<i>djelovati</i>	73	<i>činiti</i>	37
<i>napraviti</i>	65	<i>trošiti</i>	34
<i>dobiti</i>	63	<i>otići</i>	33

Govoreći o prijedlogu *mimo* Belaj i Tanacković Faletar (2014: 350) navode da se njim profilira trenutak kretanja trajektora nakon što je došao u blizinu orijentira i nastavio se kretati ne ostvarujući kontakt s njim, tj. ističu da se prijedlogom *mimo* „profilira [...] upravo druga faza [...] scenarija, tj. udaljavanje koje slijedi umjesto očekivanog ili mogućeg kontakta.“ Tim objašnjavaju genitivno kodiranje, tj. uočavaju da je profiliranjem trenutka kad se trajektor udaljava od orijentira prijedlog *mimo* kompatibilan s temeljnom genitivnom predodžbenom shemom ISHODIŠTA. I doista, u primjerima koje navode to i jest tako (*Ružno je tako proći mimo staroga prijatelja* i *Prošli su mimo naše kuće.*). Međutim, u tim primjerima pojavljuje se svršeni glagol *proći* i zapravo je glagol taj koji utječe na to da se profilira završna faza kretanja trajektora uz orijentir, tj. njegovo udaljavanje. Da je tako, potvrđuju primjeri u kojima se prijedlog *mimo* upotrebljava uz nesvršene glagole kretanja, prefigurane i neprefigurane, npr. u primjerima (5). U tim primjerima ne čini se opravdano pretpostaviti da se konstrukcijom *mimo + genitiv* profilira udaljavanje trajektora od orijentira (iako su prefigurani nesvršeni glagoli svakako skloniji takvoj interpretaciji).

- (5) a. *Dugo smo išli **mimo** masivnih vrata i silazili uskim željeznim stubama.*
b. *Jednog dana prolazila je **mimo** Olimpijskog stadiona u Moskvi i ugledala veliki plakat koji je objavljivao: Biblijski put u novi život.*
c. *Nemojte voziti **mimo** puta kako ne biste stvorili nove staze.*

Također, raspravljajući o prijedlogu *mimo* Belaj i Tanacković Faletar (2014: 350–351) smatraju da je u primjeru *Ružno je tako proći mimo staroga prijatelja* riječ o pokretnom orijentiru. Iako se taj iskaz može interpretirati tako da se pretpostavi da se orijentir iskazan imenicom *prijatelj* kreće, na takvu interpretaciju ne

upućuje ni jedan od njegovih dijelova. Prijedlog *mimo* koristi se većinom uz statične orijentire, a dinamična interpretacija prethodnog iskaza proizlazi iz iskustva, tj. znanja o svijetu.

Ako bi dva objekta, ista po svojim obilježjima (dvije osobe u prethodnom primjeru), u prostornom scenariju bila pokretna, tada ne bi bilo moguće razlikovati trajektor od orijentira. Ako se želi naglasiti da su se dva takva pokretna objekta kretala tako da su prošli jedan pokraj drugog bez međusobnog kontakta, tada je potrebno koristiti druge konstrukcije – povratnu: *mimoići se* (množinski oblik glagola), uzajamnu: *glagol kretanja* (množinski oblik glagola) + *jedan mimo drugog* ili povratno-komitativnu: *mimoići se s + instrumental*, npr. u primjerima (6a) – (6c).

- (6) a. *Obitelj Tuđman i HDZ-ovci mimoišli se bez pozdrava.*
- b. *Mnogi se ne pričešćuju, pa jedni prolaze mimo drugih.*
- c. *Nekoliko minuta kasnije na udaljenosti od 29.473 km mimoići će se s Charonom (prirodnim satelitom Plutona).*
- d. *Mimoišli smo se valjda za par minuta.*

Da bi se navedene konstrukcije upotrijebile, tj. kad je riječ o kontekstima u kojima se dva objekta kreću, oni se ne mogu kretati u istim smjerovima te se na mjestu na kojem putanje njihova kretanja prolaze jedna blizu druge moraju nalaziti u isto vrijeme. Njihove putanje mogu se i sjeći, no tada se objekti u točki na kojoj se putanje sijeku moraju nalaziti u različito vrijeme (prostornom jezičnom jedinicom *mimo* ne može se izricati kontakt). Međutim, zahvaljujući konceptu BLIZINE prisutnom u temeljnom prostornom značenju prostorne jezične jedinice *mimo*, riječ mora biti o minimalnom vremenskom razmaku, npr. u primjeru (6d). Takva vremenska upotreba moguća je samo ako se upotrebljava glagol *mimoići*.

Ako se dva objekta paralelno kreću u istom smjeru različitim brzinama i to tako da je jedan, orijentir, sporiji od drugoga, trajektora, tada se takav prostorni odnos češće izražava glagolima *obići*, *zaobići* ili *proći*.¹⁴

Kao što je rečeno, prijedlog *mimo* u prostornom značenju većinom se upotrebljava uz glagole *proći* i *prolaziti*. Glagolski prefiks *pro-* izražava etapnu translokativnost (Belaj 2008: 204), tj. translokalnost, a konkretizacija etapne translokalnosti ovisi o upotrebi prijedložno-padežnog izraza. Ako se uz *proći* ili *prolaziti* upotrebljava konstrukcija *kroz + akuzativ*, etapna translokalnost konkretizira se tako da se

¹⁴ Pronađen je tek jedan primjer usporednog kretanja trajektora i neživog pokretnog orijentira – *Od medijskih špekulacija do pojedinca koji će trčati mimo ruda* – no tu se radi o nepoznavanju frazema. U takvim kontekstima koristi se prijedlog *uz*.

trajektor kreće duž unutrašnjosti orijentira, dok konstrukcija *mimo* + *genitiv* (ali i mnoge druge: *pokraj/kraj/pored* + *genitiv*, *ispod/iznad/ispred/iza* + *genitiv*, *pod/nad/pred/za* + *instrumental*) etapnu translokalnost konkretizira tako da se trajektor kreće duž prostora izvan unutrašnjosti orijentira, no u njegovoj blizini. Zbog tog je zapravo i moguće genitivno slaganje prijedloga *mimo* jer je orijentir perceptivno ishodište za konceptualiziranje prostora kojim se trajektor kreće. Treći tip etapnog translokalnog kretanja trajektora duž orijentira izriče se primjerice konstrukcijama *uz* + *akuzativ*, *niz* + *akuzativ*, *preko* + *genitiv*, *po* + *lokativ* i dr. To je kretanje u kojem se trajektor kreće na takav način da prolazi prostorom izvan unutrašnjosti orijentira, ali tako da tijekom kretanja ostvaruje kontakt s njegovom površinom. U slučaju prijedloga *uz* trajektor se kreće površinom orijentira prema gore, u slučaju prijedloga *niz* kreće se površinom orijentira prema dolje, dok je kod prijedloga *preko* i *po* prototipno riječ o površinama horizontalnih orijentira.

Od prijedložnih konstrukcija kojima se u suvremenom hrvatskom *uz* akuzativ konkretizira etapno translokalno kretanje (kao što je rečeno, prijedlog *mimo* upotrebljavao se u prošlosti samo *uz* akuzativ, no danas se upotrebljava *uz* genitiv), jedino se konstrukcijama *niz* + *akuzativ* i *kroz* + *akuzativ* još uvijek primarno izriče to prostorno značenje. Konstrukcija *uz* + *akuzativ*, iako se njome izražavaju i etapna translokalna značenja, većinom se u suvremenom hrvatskom upotrebljava za izricanje značenja neposredne blizine te se na tom značenju temelje i proširenja značenjske mreže tog prijedloga (Šarić 2012, 2014). Prijedlog *mimo* otišao je korak dalje u gramatikalizaciji, a što je rezultiralo promjenom slaganja, pa se u suvremenom slaže s genitivom, a najučestalije značenje nije mu više prostorno, već način-sko, o čemu se više govori u nastavku.

Temeljna predodžbena shema akuzativa – a to je predodžbena shema CILJA – podrazumijeva kontakt trajektora i orijentira. Budući da kod prijedloga *mimo* ne dolazi do kontakta između trajektora i orijentira (kad se upotrebljavao s akuzativom, kontakt se ostvarivao tek s prostorom izvan orijentira, a ne s orijentirskom samim), promjena slaganja u slaganje s genitivom nije bila značenjski blokirana. Kod prijedloga *kroz*, *uz* i *niz*, a koji podrazumijevaju kontakt trajektora i orijentira (bilo potpuni kontakt kao kod prijedloga *kroz*, a koji označava da je trajektor u unutrašnjosti orijentira SPREMNICA i time svim svojim površinama u kontaktu s tom unutrašnjošću, bilo pak djelomičan kontakt koji se izražava prijedlozima *uz* i *niz*, a koji označavaju da postoji kontakt samo između površinskih dijelova trajektora i orijentira) nije bilo snažnijeg značenjskog potencijala koji bi podupro promjenu slaganja u slaganje s genitivom jer genitiv i njegova predodžbena shema ISHODIŠTA prototipno podrazumijevaju nepostojanje kontakta između trajektora i orijentira (to naravno ne znači da u budućnosti do promjene slaganja ne može doći ako bude moti-

virana drugim čimbenicima, npr. kod prijedloga *uz* učestalošću njegova značenja blizine).

Pojavljivanje prijedloga *mimo* uz glagole *proći* i *prolaziti* slijedi obrazac u kojem se prefigurirani glagol upotrebljava s prijedložnim izrazom u kojem prijedlog ima isto prostorno značenje kao i glagolski prefiks, npr. *ući u*, *izići iz* i sl. I prefiks *pro-* i prijedlog *mimo* imaju translokarno značenje. Često u takvim konstrukcijama glagolski prefiks i prijedlog imaju isti oblik, tj. nastali su od iste jezične jedinice. Međutim, glagolski prefiks *pro-* u suvremenom hrvatskom nema srodan prijedlog,¹⁵ već njemu značenjem odgovaraju različiti prijedlozi – *kroz*, *uz*, *niz* i *mimo* i dr. Drugim riječima, prostorno je značenje prefiksa *pro-*, moglo bi se reći, nedorečeno pa prijedlog koji slijedi prefigurirani glagol ne samo da naglašava prostorno značenje tog glagolskog prefiksa već ga i specificira. To je u skladu s rezultatima istraživanja koje su provele Brala-Vukanović i Rubinić (2011), a koji pokazuju da su u konstrukcijama koje se sastoje od prefiguriranog glagola kretanja i prijedložnog izraza (pri čemu prefiks i prijedlog imaju isti oblik) prostorni elementi u većoj mjeri izraženi prijedlogom, a tek manje prefiksom. Glagolski prefiksi gramatikalizirani su od prijedloga, njihovo prostorno značenje više je izbljedilo i zbog tog postoji potreba za naglašavanjem tog značenja prijedlogom.

Prijedlogu *mimo* u strogom smislu riječi nije antoniman nijedan prijedlog, već *mimo* zajedno s drugim prijedlozima koji označavaju ekstralokalnost (izvanmjesnost) sudjeluje u antonimnim odnosima s prijedlozima koji označavaju intralokalnost (unutarmjesnost). Budući da je kod prijedloga *mimo* riječ o translokarnoj ekstralokalnosti, djelomično antoniman mu je prijedlog *kroz* koji označava translokarnu intralokalnost. Međutim, prijedlogu *kroz* antonimni su i prijedlozi *uz*, *niz*, *pokraj* i dr. Kad je upotrijebljen u temeljnom prostornom značenju, prijedlog *mimo* zamjenjiv je ostalim prijedlozima koji izriču blizinu i pritom ne dolazi do značajne promjene u značenju izraza, npr. *prošao sam mimo/pokraj/pored stadiona* ili *prošao sam uz stadion*.¹⁶ Zamjena svim prijedlozima blizine, međutim, nije moguća,

¹⁵ Vince (2010: 811) navodi da se u prošlosti u hrvatskom crkvenoslavenskom pojavljivao prijedlog *pro* (uz akuzativ), doduše i tada već rijetko i u metaforičkim značenjima. Prema Derksenu (2008: 420) svi suvremeni slavenski jezici imaju prefiks *pro-*, dok se prijedlog *pro* zadržao samo u ruskom.

¹⁶ Iako prvotno prostorno značenje prijedloga *uz* podrazumijeva kontakt dinamičnog trajektora i orijentira, u suvremenom hrvatskom taj prijedlog većinom označava prostorni odnos u kojem nema kontakta između dinamičnog trajektora i orijentira. Šarić (2014: 90) navodi da je „značenje koje se prototipno ostvaruje [...] najveći mogući stupanj blizine, a taj stupanj blizine ponekad uključuje čak i bočno dodirivanje trajektora i orijentira“. Drugim riječima, čini se da je prijedlog *uz* u suvremenom hrvatskom proširio značenje u smjeru značenja koje prvotno izražavao prijedlog *mimo*, a što je vjerojatno povezano s promjenom slaganja prijedloga *mimo* te njegovom smanjenom učestalosti. Po-

npr. prijedlozima *kod*, *do* ili *pri* (??*prošao sam kod stadiona*, **prošao sam do stadiona* i **prošao sam pri stadionu*). Prijedlog *mimo* u primarnom značenju podrazumijeva dinamičnost trajektora pa zamjena nije moguća lokativnim prijedlogom *pri* jer on upućuje na statičan odnos trajektora i orijentira (također, kao što primjećuje Šarić (2008), prijedlog *pri* u suvremenom hrvatskom u rijetkim se kontekstima upotrebljava za označavanje prostornih odnosa). Prijedlog *do* u svojem temeljnom prostornom značenju označava dinamičan prostorni odnos koji podrazumijeva usmjerenost trajektora na kretanje do granice prostora koji zauzima orijentir. Značenje prijedloga *mimo* nije kompatibilno s usmjerenošću trajektora na orijentir pa zamjena prijedloga *mimo* prijedlogom *do* nije moguća. Isto se odnosi i na nemogućnost zamjene prijedlogom *kod* – taj je prijedlog u konstrukcijama s glagolima kretanja razvio značenje usmjerenosti i označava kretanje do područja u blizini orijentira.¹⁷ Zamjena pak prijedlozima *pokraj*, *pored* ili *uz* moguća je jer ti prijedlozi podrazumijevaju da dinamičan trajektor nije usmjeren na orijentir već da se kreće usporedno s jednom od njegovih površina (ti prijedlozi povezuju orijentir s konceptom POVRŠINE).¹⁸ Zamjena prijedloga *mimo* ostalim prijedlozima blizine moguća je, naravno, samo u prostornim kontekstima, a što znači da je zamjenjivost tih prijedloga zapravo vrlo slaba jer je učestalost prostornog značenja prijedloga *mimo* niska. Od 500 nasumično odabranih primjera upotrebe prijedloga *mimo* u korpusu *hrWaC*, samo njih 67 izražava dinamičan prostorni odnos između trajektora i orijentira, dakle ukupno 13,4% primjera. Na neučestalost prostornog značenja upućuje i tablica (4) u kojoj je navedeno 20 imenica koje se najčešće pojavljuju nakon prijedloga *mimo*.¹⁹ Od navedenih imenica ni jedna ne upućuje na prostornu upotrebu.

---

trebno je provesti dijakronijska istraživanja da bi se detaljnije opisao odnos tih dvaju prijedloga, no za to treba pričekati da postanu dostupni korpusi koji će omogućiti takva istraživanja.

¹⁷ Zamjena prijedlozima *nadohvat* i *nadomak* također nije moguća jer se ti prijedlozi pojavljuju u dinamičnim kontekstima samo uz glagole koji označavaju usmjerenost na cilj (Šarić 2008: 151).

¹⁸ Kako koncept POVRŠINE nije jasno izražen kod imenice *kraj* i *red*, razvio se složeni prijedlog *pokraj* i *pored* u kojima po naglašava koncept POVRŠINE.

¹⁹ Korpus je pretražen tako da su se tražile frekventnosti kolokacija u kojima se pojavljuje prijedlog *mimo* i to tako da se u obzir uzimalo do 3 položaja nakon prijedloga (kao bi se u pretraživanje uključili i primjeri poput *mimo zakona* i primjeri poput *mimo staroga hrvatskog zakona*).

Tablica 4: Imenice koje najčešće slijede prijedlog *mimo* u korpusu *hrWaC*

<i>mimo</i> + imenica	učestalost	<i>mimo</i> + imenica	učestalost
<i>zakona</i>	933	<i>plana</i>	89
<i>natječaja</i>	288	<i>protokola</i>	82
<i>propisa</i>	260	<i>reda</i>	66
<i>znanja</i>	248	<i>izbora</i>	66
<i>pravila</i>	202	<i>suda</i>	61
<i>procedure</i>	191	<i>uvjeta</i>	60
<i>dogovora</i>	131	<i>odluka</i>	59
<i>očekivanja</i>	100	<i>prava</i>	62
<i>kriterija</i>	93	<i>računa</i>	56
<i>ugovora</i>	92	<i>naroda</i>	56

Prijedlog *mimo* otvara pitanje inherentne dinamičnosti ili statičnosti prijedloga (Šarić 2008, 2014: 116; Gehrke 2007). U ovom radu zastupa se stajalište da prijedlozi mogu biti inherentno ili statični ili dinamični. To, dakako, ne znači da se dinamični prijedlozi ne mogu pojavljivati u statičnim kontekstima i obratno – dinamična ili statična interpretacija uvelike ovisi o tome s kojim drugim elementima se prijedlozi nalaze u konstrukciji. Translokalni prijedlog *mimo*, a također i translokalni prijedlozi *uz* (Šarić 2014: 116), *niz* i *kroz* inherentno su dinamični prijedlozi. Međutim, ako je dinamičnost inherentnim dijelom njihova primarnog značenja, tada se čini opravdano upitati se može li ih se bezuvjetno opisati kao nevremenske relacijske predikacije (Langacker 1987; Belaj i Tanacković Faletar 2014), tj. kao jezične jedinice koje označuju odnose koji se ne razvijaju tijekom vremena. Bez promjene odnosa između trajektora i orijentira značenje prijedloga, primjerice *niz*, nije moguće konceptualizirati. Detaljnija rasprava o tom pitanju prelazi okvire ovog rada, no može se reći da prijedlozi kao što su *mimo*, *uz*, *niz*, i *kroz* u temeljima svojeg značenja sadrže i vremensku domenu, no ona je potisnuta.

4.1.2. Statični konteksti

Primarno prijedlog *mimo* označava kretanje prilikom kojeg trajektor prolazi pokraj orijentira, dakle prostorom izvan njega, okrenut mu je jednom od svojih bočnih strana te s njim ne ostvaruje kontakt. Ekstralokalnost trajektora u odnosu na orijentir i nepostojanje kontakta između njih bitna su obilježja tog prostornog prizora. Zahvaljujući tim obilježjima u manjem broju primjera *mimo* se upotrebljava i za izricanje prostornih odnosa u statičnim kontekstima, npr. u primjerima (7a) – (7c). U takvim je kontekstima kretanje trajektora prisutno u primarnom značenju potisnuto,

tj. nije prisutno. Međutim, u nekim primjerima može se pretpostaviti. Primjerice, u (7a) moguće je *bez i jedne bočice mimo predviđenih vreća za otpad* parafrazirati kao *bez i jedne bočice ostavljene mimo predviđenih vreća za otpad*. U toj parafrazi glagol *ostaviti* upućuje na kretanje, a to kretanje je takvo da je cilj trajektora prostor u blizini orijentira. Ipak, u većini primjera trajektoru se ne može pripisati dinamičnost. No osim kretanja trajektora, potisnuta je i blizina trajektora i orijentira, a što potvrđuje činjenica da u statičnim kontekstima prijedlog *mimo* u većini primjera nije zamjenjiv prijedlozima blizine (*pokraj, kraj, pored* ili *uz*). Međutim, u većini slučajeva zamjenjiv je prijedlogom *izvan*, a što upućuje na to da se upotreba u statičnim kontekstima temelji na ekstralokalnosti (izvanmjesnosti) i beskontaktnosti, tj. činjenici da se trajektor ne nalazi u unutrašnjosti orijentira niti uz njega, a što podrazumijeva da među njima nema kontakta.

- (7) a. *Program je završio u kasnim popodnevnim satima bez i jednog incidenta i što je najviše oduševilo bez i jedne bočice **mimo** predviđenih vreća za otpad...*
- b. *A to je ključ uspjeha i u svijetu **mimo** modnih pista.*
- c. *...endemi su izuzeci od pravila. Endemi su **mimo** svijeta.*

Za razliku od upotrebe prijedloga *uz* za izricanje blizine u statičnim kontekstima, a koja je u suvremenom hrvatskom izrazito često značenje tog prijedloga, prijedlog *mimo* nije značajnije razvio upotrebu u statičnim kontekstima. Konstrukcija *mimo + genitiv*, kada izriče statične prostorne odnose, često ima funkciju prijedložno-padežnog postmodifikatora – trajektor se kvalificira smještenošću izvan orijentira.

4.2. Neprostopna značenja

Većina analiziranih upotreba konstrukcije *mimo + genitiv*, njih čak 409 od 500 nasumično odabranih i analiziranih, tj. ukupno njih 81,8%, nisu primjeri u kojima je taj prijedlog upotrijebljen za kodiranje prostornih odnosa – u tim se primjerima prostorni odnosi čine potisnutima, manje izraženima (podatci iz tablice (4) o imenicama koje najčešće slijede prijedlog *mimo* jasno upućuju na neučestalost prostornog značenja). Međutim i te su upotrebe usko povezane s prostornim značenjima te se temelje na njima.

Prijedlog *mimo* u neprostopnim kontekstima upotrebljava se najčešće za izricanje načinskog značenja. Primjerice, načinsko značenje prisutno je u primjeru (8a) u kojem se prijedlog *mimo* pojavljuje u konstrukciji s glagolom kretanja *obrušiti se*.

Trajektor izražen imenicama *ministar Jovanović* u tom se primjeru apstraktno kreće do cilja kodiranog akuzativnim prijedložnim izrazom *na suce Ustavnog suda* tako da prolazi pokraj apstraktnog orijentira (pritom se ne obazirući na njega) izraženog imenicom *pravila*. U tom primjeru nije riječ o konkretnom prostornom kretanju, no obilježja konkretnog prostornog kretanja motiviraju načinsku interpretaciju. Drugim riječima, načinsko značenje prijedloga *mimo* temelji se na obilježjima njegova prostornog značenja. Kretanje trajektora prisutno u primarnom prostornom značenju, točnije rečeno PUT koji trajektor prelazi krećući se pokraj orijentira, poima se kao NAČIN na koji on radnju obavlja. Svaki je način u osnovi PUT koji se prelazi prilikom izvođenja neke radnje pa je u jezicima preslikavanje koncepta PUTA na koncept NAČINA iznimno često, tj. jezične jedinice kojima se označava PUT često se koriste za izražavanje načina.

Načinsko značenje konstrukcije *mimo + genitiv* jasno je vidljivo naravno u kontekstima u kojima se konstrukcija *mimo + genitiv* upotrebljava uz glagole kretanja i apstraktne orijentire (usp. tablicu (4) za popis imenica koje najčešće slijede prijedlog *mimo*). Takvi konteksti su iznimno učestali pa je načinsko značenje dovoljno očvrstnulo i postalo sastavnim dijelom značenjske mreže prijedloga *mimo*. Stoga se javlja i uz mnoge druge značenjske tipove glagola, a ne samo uz one koji podrazumijevaju trajektorovu dinamičnost, npr. u primjerima (8b) – (8d). Iako je načinsko značenje najčešće značenje konstrukcije *mimo + genitiv*, zanimljivo je da ga od svih gramatika i rječnika spominje samo Raguž (1997).

- (8) a. *Skandalozno svađalački ton kojim se ministar Jovanović zadnjih dana, **mimo** svih demokratskih pravila, obrušio na suce Ustavnog suda...*
- b. *... ostali buncaju i govore **mimo** razuma.*
- c. *Ta je poezija nastajala **mimo** generacijskih poetičkih proturječja...*
- d. *...čelnici tog sindikata rekli su kako imaju tek indicije da se roba nabavlja **mimo** natječaja...*

Upotrebe konstrukcije *mimo + genitiv* za izricanje načina mogu imati različite dodatne značenjske nijanse, a što uvelike ovisi i o značenju imenskih riječi u genitivu koje se pojavljuju u konstrukciji s prijedlogom *mimo*. U tablici (4) pokazano je da se posebice često u konstrukciji s prijedlogom *mimo* pojavljuju imenice koje označavaju zadane obrasce djelovanja, npr. imenice *zakon, propis, pravilo, procedura, dogovor, kriterij, ugovor* i sl. Budući da se u primarnom prostornom odnosu kodiranom prijedlogom *mimo* trajektor kreće tako da ne ostvaruje kontakt s orijentiranjem (ako je taj orijentir pokretan, tada se kreće u smjeru suprotnom od kretanja trajektora) te budući da se svakom živom trajektoru pripisuje namjera, preslikava-

nje prostornog odnosa na načinsko značenje uz imenice koje označavaju zadane obrasce djelovanja podrazumijeva da trajektor zapravo svjesno obavlja neku radnju na način da ne ostvaruje kontakt s tim zadanim obrascima i ne poštuje ih (kreće se u smjeru suprotnom od njihove usmjerenosti, a što je u skladu i s prostornim upotrebama uz pokretne orijentire). Drugim riječima, riječ je o takvom načinu obavljanja radnje koji obilazi i izbjegava zadane obrasce ponašanja ili im se protivi. Budući da se djelovanje trajektora ne podudara sa strogo zadanom usmjerenošću orijentira (trajektor se kreće izvan orijentira i samim tim nije pod njegovim utjecajem), ono se poima kao suprotno djelovanje – sve što nije u skladu sa zadanim obrascem njemu je protivno. Zbog tog je u mnogim primjerima konstrukcija *mimo* + *genitiv* zamjenjiva konstrukcijom *protiv* + *genitiv*, npr. u (9a) i (9b), konstrukcijom *protivno* + *dativ*, npr. u (9c). U primjeru (9d) moguća je zamjena i konstrukcijom *protiv* + *genitiv* i *protivno* + *dativ*. Prva jasnije i jače naglasak stavlja na suprotstavljenost, dok druga suprotstavljenost naglašava tek kao način djelovanja.

- (9) a. *Baš me iznenadilo ovo s predsjednicom, nisam očekivala da će ići **mimo** svojih uvjerenja.*
- b. *Ne želim ići **mimo** volje autora.*
- c. ***Mimo** svih očekivanja nakon kvalifikacija održanih u petak Tina je ušla u finale...*
- d. *Ako netko, pa i svećenik, postupa prema osobnim sklonostima, **mimo** ustaljenih odredbi, narušavao bi bitno jedinstvo rimskog obreda...*

Jedan od načina kojim se mogu utvrditi nijanse značenja konstrukcije *mimo* + *genitiv* je i uočavanje činjenice da je u nekim primjerima ta konstrukcija zamjenjiva, primjerice, konstrukcijom *protiv* + *genitiv*, dok je u nekim drugim primjerima zamjenjiva drugim prijedložnim konstrukcijama. Zamjenjivost određenom konstrukcijom upućuje na blisko značenje s tom konstrukcijom. Analiza prikupljenih primjera pokazala je da je konstrukcija *mimo* + *genitiv* osim konstrukcijama *protiv* + *genitiv* i *protivno* + *dativ*, a koje izriču suprotstavljenost, zamjenjiva u manjem dijelu primjera i konstrukcijom *unatoč/usprkos* + *dativ*. To upućuje na to da konstrukcija *mimo* + *genitiv* u određenim kontekstima (uz imenice kao što su *prepreka*, *izazov*, *zabrana* i sl.) izražava da se nešto odvija ne samo u suprotnosti s onim što je izraženo genitivom, već označeno genitivom nikako ne može utjecati na to što se odvija, npr. u primjeru (10). Naravno, i to značenje proizlazi iz temeljnog prostornog značenja – trajektor koji se kreće tako da nije usmjeren na orijentir može postojanje orijentira u potpunosti i zanemariti jer ne utječe na njegovo kretanje.

- (10) *Al to će izgledati ko u filmovima kad se otkrije neka velika zavjera i svi navijaju da ju nosioci radnje uspiju **mimo** svih prepreka prezentirati nekakvom vrhovnom organu vlasti.*

Konstrukcija *mimo + genitiv* zamjenjiva je u statičnim prostornim kontekstima konstrukcijom *izvan + genitiv* (izricanje ekstralokalnosti i beskontaktnosti). To je moguće i kad izriče način, no uz glagole koji ne upućuju na kretanje. Tada *mimo + genitiv* ima značenjsku nijansu izdvajanja, npr. u primjeru (11a), a koju nasljeđuje od prostornog značenja. Budući da se trajektor nalazi izvan orijentira i s njim nije u kontaktu, on se poima kao izdvojen. Značenje izuzimanja ili izdvajanja izriče se u suvremenom hrvatskom prije svega prijedlogom *osim*, ali i prijedlozima *izvan* i *van*. Svi su istog prvotnog prostornog značenja – izražavaju ekstralokalnost i beskontaktnost – no prijedlog *osim* u suvremenom hrvatskom izgubio je prostorno značenje te je zadržao samo neprostorna značenja izdvajanja i dodavanja (Matas Ivanković 2005), dok se prijedlozi *izvan* i *van* najčešće koriste u prostornom značenju, a konteksti u kojima se upotrebljavaju za izricanje izdvajanja i načina su rijetki. U primjeru (12b) i (12c) zamjena prijedlogom *osim* upućuje na to da *mimo* izražava izuzimanje.

- (11) a. *Nijednu kunu iz državnog proračuna od 1. srpnja tvrtke poput HŽ-a, Croatia Airlinesa ili Jadrolinije neće moći potrošiti **mimo** onoga za što je taj novac odobren.*
- b. *Zaslužuju kritiku podjednako koliko i druge umjetničke institucije zatvorene prema queeru i koje mu ne pridodaju nikakvu vrijednost **mimo** biografske.*
- c. *Nema nikakvih interesa u životu **mimo** posla i svoje slobodno vrijeme koje i ima najradije provodi u sigurnosti kuće u društvu knjiga.*

U nekim slučajevima kad se konstrukcijom *mimo + genitiv* izriče načinsko značenje, moguće je tu konstrukciju bez veće promjene značenja zamijeniti konstrukcijom *bez + genitiv*, npr. u primjeru (12). Kretanje trajektora pokraj orijentira koje je takvo da trajektor s orijentirrom ne ostvaruje kontakt kvalificira to kretanje. Govoreći o izricanju načina konstrukcijom *bez + genitiv* Matovac (2013: 172) napominje da je riječ o iskustvenoj motivaciji – kao što odsustvo orijentira kvalificira trajektor tako i odsustvo orijentira može izravno utjecati na način na koji trajektor obavlja neku radnju, tj. kako prisutnost nekog objekta može utjecati na obavljanje radnje, tako može i njegova odsutnost. A kod prijedloga *mimo* riječ je upravo o odsutnosti orijentira jer između njega i trajektora nema kontakta.

- (12) *Dok prozivaju i pozivaju druge na moral, istovremeno **mimo** znanja poje-*

dinaca potpisuju i šalju priopćenja i tako nanose štetu ugledu pojedinaca.

Konstrukcijom *mimo* + *genitiv* izriče se i dodavanje, npr. u primjeru (13a). U takvim je kontekstima zamjenjiva i konstrukcijom *uz* + *akuzativ* i konstrukcijom *osim* + *genitiv*. Izricanje dodavanja motivirano je statičnim prostornim kontekstima – trajektor koji se nalazi izvan orijentira može se shvatiti kao nešto što je njegov dodatak. Kod prijedloga *uz* tu je od odlučujuće važnosti koncept BLIZINE koji motivira značenje dodavanja. Kod prijedloga *osim* i *mimo* koncept blizine nije toliko istaknut pa oni rjeđe izriču dodavanje, a češće izuzimanje. U primjerima u kojima konstrukciju *mimo* + *genitiv* nije moguće zamijeniti konstrukcijom *uz* + *akuzativ*, no moguće je konstrukcijom *osim* + *genitiv*, ona izražava samo izdvajanje, npr. u primjeru (13b).

- (13) a. *No **mimo** toga imam nekoliko stvari koje me posljednjih dana pomalo brinu*
b. *Ništa ne postoji **mimo** tog imena.*

4.3. Ustaljeni izrazi

Prijedložni izrazi, posebice oni kojima se izražava način, podložni su ustaljivanju, a što je posljedica tog što ljudi iste radnje u pravilu uvijek obavljaju na isti način. Izuzev načinskih izraza kao što su *mimo zakona*, *mimo natječaja* i sl. (usp. tablicu (4)), prijedlog se *mimo*, međutim, ne pojavljuje u mnogim drugim ustaljenim izrazima. Pretrage korpusa ukazale su da se češće pojavljuje tek u ustaljenom izrazu *mimo toga*, npr. u primjerima (14a) i (14b) Pretraživanje korpusa *hrWaC* pokazalo je da je genitivni oblik *toga* četvrta najučestalija pojavnica nakon prijedloga *mimo*. Tablica (5) donosi popis deset najčešćih pojava koje slijede prijedlog *mimo*.

Tablica 5: Učestalost riječi nakon prijedloga *mimo* u korpusu *hrWaC*

<i>mimo</i> + poavnica	učestalost	<i>mimo</i> + poavnica	učestalost
<i>zakona</i>	773	<i>nas</i>	220
<i>svih</i>	504	<i>natječaja</i>	167
<i>volje</i>	274	<i>znanja</i>	157
<i>toga</i>	263	<i>propisa</i>	149
<i>njih</i>	246	<i>pravila</i>	138

Ustaljeni izraz *mimo toga* temelji se na značenju dodavanja te se može zamijeniti izrazima *uz to* i *osim toga*. Izrazom *mimo toga* izražava se da uz informaciju iznesenu nekim izrazom postoji i druga, dodatna informacija, koja se nalazi izvan onog

što temeljna informacija obuhvaća. Temeljno prostorno značenje u kojem se trajektor kreće izvan orijentira i od njega je odvojen transformira se u apstraktno značenje dodatne, usporedne informacije. Za to je bitan koncept BLIZINE koji je prisutan u temeljnom prostornom značenju.

- (14) a. *Smatrate li da je generacija koja se pojavila krajem devedesetih godina, mimo toga što je označila različite promjene na književnom planu, i kvalitativno iznimna?*
- b. *...mimo toga, mi smo inače poznati po tome da izglasamo zakone i onda ne pratimo efekte što će se desiti...*
- c. *...voze automobile na leasing i mimo svih pravila struke vode marketinge unutar svojih redakcija.*
- d. *Potom je i odobrio modifikaciju mimo svih pravila i standarda.*

Tablica (5) pokazuje da prijedlog *mimo* često slijedi jezična jedinica *svi*, a koja ima funkciju relativnog univerzalnog kvantifikatora, tj. totalizatora (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 156). Primjeri takve upotrebe su (14c) i (14d). Totalizatorom *svi* izražava se da se članovi nekog skupa promatraju kolektivno, kao cjelina, njihova pojedinačnost se potiskuje te se naglašava da članovi izvan tog skupa ne mogu postojati. U primjerima u kojima prijedlog *mimo* slijedi totalizator *svi* upotrebom totalizatora naglašava se posebnost trajektorova djelovanja u odnosu prema ukupnosti predviđenih djelovanja označenih orijentirima. Tim se ističe trajektorovo protivljenje djelovanju predviđenom usmjerenošću orijentira (pretraga korpusa pokazuje da nakon totalizatora *svi* slijede imenice koje označavaju očekivane obrasce djelovanja – *pravilo, očekivanje, zakon, kriterij, propis* i sl.).

5. Zaključak: Značenjska mreža prijedloga *mimo* i učestalost njegovih značenja

Slika (2) simbolički prikazuje značenjsku mrežu prijedloga *mimo*. Temeljno prostorno dinamično translokalno-ekstralokalno-adlokalno značenje ishodište je svim ostalim značenjima. Međutim, potrebno je napomenuti da među neprostornim značenjima nije moguće iscrtati čvrste granice, već je riječ o značenjskom kontinuuu, a pojedini primjeri mogu više ili manje naglašavati neku značenjsku nijansu.

Slika 2: Značenjska mreža prijedloga *mimo*

Analizom 500 nasumično odabranih primjera upotrebe uočeno je da se konstrukcija *mimo* + *genitiv* znatno češće koristi za izricanje neprostornih nego prostornih značenja – ukupno u 85 primjera upotrebljava se za kodiranje prostornih odnosa, od čega je u 67 primjera riječ o primarnom dinamičnom prostornom značenju. Neprostorene upotrebe temelje se većinom na rekonceptualiziranju PUTA u NAČIN. Također, neprostorna značenja mogu imati različite dodatne značenjske nijanse koje nije moguće uvijek jednoznačno odrediti. Najčešća značenjska nijansa je ona koja označava protivljenje. Značenjske nijanse koje upućuju na dodavanje ili izuzimanje, tj. one koje se temelje na odnosima ekstralokalnosti i blizine, znatno su rjeđe. U analiziranom uzorku ustaljeni izraz *mimo toga* pojavljuje se 6 puta.

Analiza je pokazala koje se jezične jedinice supojavljaju u konstrukcijama s prijedlogom *mimo*. Kada je riječ o glagolima, uočeno je da se *mimo* u primarnom prostornom značenju upotrebljava samo uz glagole samokretanja, posebice često uz glagole *proći* i *prolaziti*. Samokretanje izraženo glagolom konkretizira se prijedlogom *mimo* kao kretanje trajektora prostorom koji se nalazi izvan orijentira, no u njegovoj blizini, a kontakt trajektora i orijentira je isključen. Od ostalih glagola samokretanja češće se pojavljuje tek glagol *ići*, no tu je rijetko riječ o prostornim kontekstima. Uočeno je i da je prijedlog *mimo* ne samo značenjski kompatibilan s glagolskim prefiksom *pro-* već i da u konstrukcijama u kojima se nalaze *pro-*glagoli i prijedlog *mimo*, *mimo* dodatno specificira kretanje označeno glagolskim prefiksom *pro-*. To ukazuje na to da se u konstrukciji u kojoj se nalaze prefigurirani

glagol i prijedložni izraz prostorno značenje snažnije izražava prijedlogom nego prefiksom.

Kod prostornih značenja nije uočena preferencija prema određenom tipu orijentira. Međutim, prototipno su orijentiri statični, a ako se kreću, tada se kreću u smjeru suprotnom od trajektora. Također, prijedlog *mimo* upotrebljava se uz svršene i nesvršene glagole pa nije opravdano smatrati da se njim izriče trenutak u prostornom odnosu kad se orijentir počinje udaljavati od orijentira nakon što s njim nije ostvario kontakt. To je značenje koje se ostvaruje u konstrukciji sa svršenim glagolima.

Iako je tipično da se prostorni odnosi preslikavaju na odnose u vremenu pa se prijedlozima izražavaju i vremenski odnosi, to prijedlogom *mimo* nije moguće, a što se može povezati s jednosmjernim linearnim poimanjem vremena koje isključuje mogućnost postojanja dviju paralelnih radnje, od kojih se jedna kreće u suprotnom smjeru (također, nije moguće statično poimanje vremena).

Najčešće značenje prijedloga *mimo* načinsko je značenje, a ono se posebice često ostvaruje u ustaljenim izrazima s imenicama kao što su *pravilo, zakon, natječaj* i sl. Te imenice podrazumijevaju usmjerenost orijentira, a kretanje izraženo prijedlogom *mimo* podrazumijeva odstupanje od te usmjerenosti – posljedično se konstrukcijom *mimo* + *genitiv* često prenosi značenjska nijansa suprotstavljanja. Neprostorne značenjske nijanse razvijaju se i zahvaljujući prisutnosti ekstralokalnosti (izvanmjesnosti) i adesivnosti (blizine) u primarnom prostornom odnosu kodiranom prijedlogom *mimo*, no upotreba konstrukcije *mimo* + *genitiv* u takvim kontekstima nije učestala, već se u njima znatno češće i uobičajenije upotrebe konstrukcija *uz* + *akuzativ* ili *osim* + *genitiv*. Uzimajući u obzir sva značenja i značenjske nijanse prijedloga *mimo*, pokazalo se da su sve upotrebe tog prijedloga motivirane njegovim prostornim značenjem.

U ovom radu pokazalo se i da je prijedlog *mimo* u suvremenom hrvatskom u potpunosti dovršio proces promjene slaganja te se umjesto slaganja s akuzativom, a koje je prije stotinjak godina još bilo dominantno, sad slaže samo s genitivom. Ukazalo se na to da promjena slaganja nije bila značenjski blokirana jer *mimo* ne podrazumijeva kontakt trajektora i orijentira, dok je promjena slaganja kod drugih translokalnih akuzativnih prijedloga – *uz, niz* i *kroz* – manje vjerojatna jer ti prijedlozi primarno izražavaju kontakt između trajektora i orijentira. Također, u ovom se radu donose i informacije o prostornoj jezičnoj jedinici *mimo* upotrebljenoj kao prefiks ili kao prilog te se pokazuje da i u tim upotrebama ona ima isto temeljno prostorno značenje. To je u skladu s pretpostavkom da se prijedlozi i prefiksi razvi-

jaju iz istih jezičnih jedinica (Lehmann 2002: 95).

Opis predstavljen u ovom radu nije sam sebi svrha. Osim što pokazuje da upotreba gramatikaliziranih jezičnih jedinica nije nasumična, može biti uključen i u izradu sustavnih opisa upotreba prijedložnih konstrukcija u hrvatskom jeziku te početna točka u izradi materijala za poučavanje hrvatskog jezika (uzimajući u obzir čestotnost prijedloga *mimo* svakako je riječ o poučavanju na višim razinama). Opis jezika koji se temelji na istraživanjima koja pokazuju da su pojave u jeziku sustavne, logične i motivirane svakako može plodonosno utjecati na brzinu usvajanja jezika, ponajprije učinkovitim smanjenjem broja frustracija koje proizlaze iz neshvaćanja upotrebe jezičnih obrazaca te uklanjanjem potrebe za memoriranjem bez shvaćanja. Primjena spoznaja kognitivnolingvističkih opisa jezičnih jedinica sljedeći je zadatak koji treba obaviti.

Literatura

- Alexander, Ronelle. 2006. *Bosnian, Croatian, Serbian, a grammar: With sociolinguistic commentary*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Anić, Vladimir. 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*. 3. izd. Zagreb: Novi Liber.
- Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barić, Eugenija, Hudeček, Lana; Koharović, Nebojša; Lončarić, Mijo; Lukenda, Marko; Mamić, Mile; Mihaljević, Milica; Šarić, Ljiljana; Švačko, Vanja; Vukojević, Luka; Zečević, Vesna; Žagar, Mateo. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Pergamena; Školske novine.
- Belaj, Branimir. 2008. *Jezik, prostor i konceptualizacija: shematična značenja hrvatskih glagolski prefiksa*. Osijek: Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Belaj, Branimir; Tanacković Faletar, Goran. 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskog jezika (knjiga prva): Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Zagreb: Disput.
- Brala-Vukanović, Maja; Rubinić, Nensi. 2011. Prostorni prijedlozi i prefiksi u hrvatskome jeziku. Kognitivnosemantička analiza. *Fluminensia* 23(2). 21–37.
- Budja, Jurica. 2002. Dopune značenjima glagolnih predmetaka u hrvatskome. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 27(1). 49–93.
- Derksen, Rick. 2008. *Etymological dictionary of the Slavic inherited lexicon*. Leiden: Brill.
- Gehrke, Berit. 2007. On directional readings of locative prepositions. *Proceedings of ConSOLE XIV*, 99–120.
- Hrvatski jezični portal*. <http://hjp.novi-liber.hr/>.
- Iveković, Franjo; Broz, Ivan. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Svezak 1. Zagreb:

- Štamparija Karla Albrechta (Jos. Wittasek).
- Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar*. Svezak 1. Stanford: Stanford University Press.
- Lehmann, Christian. 2002. *Thoughts on grammaticalization*. 2. izd. Erfurt: Arbeitspapiere des Seminars für Sprachwissenschaft der Universität Erfurt.
- Ljubešić, Nikola; Erjavec, Tomaž. 2011. hrWaC and slWaC: Compilg Web Corpora for Croatian and Slovene. U Habernal, Ivan; Matoušek, Václav (ur.), *TSD '11: Proceedings of the 14th international conference on Text, Speech and Dialogue*, 395–402. Berlin; Heidelberg: Springer.
- Ljubešić, Nikola; Klubička, Filip. 2014. {bs,hr,sr}WaC – Web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian. *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop (WaC-9)*, 29–35. Göteborg: Association for Computational Linguistics.
- Matas Ivanković, Ivana. 2005. Osim - riječ bez valencijskih ograničenja. *Filologija* 44. 85–98.
- Matovac, Darko. 2013. *Semantika hrvatskih prijedloga*. Doktorska disertacija, Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku.
- Pranjkić, Ivo. 1999. Opis prijedloga u jednojezičnim rječnicima. *Fluminensia* 11(1–2). 165–172.
- Raguž, Dragutin. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Reindl, Donald F. 2001. Areal effects on the preservation and genesis of Slavic postpositions. U Šarić, Ljiljana; Reindl, Donald F. (ur.), *On prepositions*, 85–99. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität Oldenburg.
- Reindl, Donald F. 2008. *Language contact, German and Slovenian*. Bochum: Brockmeyer Verlag.
- Silić, Josip; Pranjkić, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skok, Petar. 1988. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Svezak 2 (K-poni). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Stulli, Joakim. 1806. *Rjecosloxxje*. Svezak 1 (A - O). Dubrovnik: Po Antunu Martekini.
- Šarić, Ljiljana. 1998. Metaforična proširenja značenja prostornih prijedloga. *Riječ* 4(1). 77–82.
- Šarić, Ljiljana. 2008. *Spatial concepts in Slavic: a cognitive linguistic study of prepositions and cases*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag.
- Šarić, Ljiljana. 2012. The Croatian preposition *uz*: A cognitive approach. *Jezikoslovlje* 13 (1). 151–190.
- Šarić, Ljiljana. 2014. *Prostor u jeziku i metafora: Kongnitivnolingvističke studije o prefiksima i prijedlozima*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Šarić, Ljiljana; Nedelcheva, Svetlana. 2015. The verbal prefix *o(b)-* in Croatian and Bulgarian: The semantic network and challenges of a corpus-based study. *Suvremena*

lingvistika 41 (80). 149–179.

Šarić, Ljiljana; Wittschen, Wiebke. 2008. *Rječnik sinonima hrvatskoga jezika*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Šonje, Jure, ur. 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga.

Tyler, Andrea; Evans, Vyvyan. 2003. *The semantics of English prepositions: Spatial scenes, embodied meaning and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Vince, Jasna. 2010. Prostorni prijedložni izrazi u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku. *Slovo* 60. 791–826.

Adresa autora:

Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb, Hrvatska
E-mail: dmatovac@gmail.com

USAGE PROPERTIES AND MEANINGS OF THE PREPOSITION *MIMO* IN THE CROATIAN LANGUAGE

This paper describes and analyses usages of the preposition *mimo* in Croatian (the only spatial preposition etymologically related to a verb). Its main goal is to present a coherent semantic description of the usages of this preposition. This presupposes the elaboration of its primary spatial meaning as well as the identification of primary spatial meaning as a motivation source for all other usages – spatial and non-spatial. The theoretical framework is cognitive linguistics, while the analysis and the conclusions are based on the interpretation of examples collected through corpus searches. In addition to the information on prepositional usages, the paper brings information on other usages of spatial particle *mimo* as well.

Key words: spatial language units; prepositions; *mimo*; Croatian; meaning.